

Na grobištu Pancerica u Virje Otoku obilježili 65 obljetnicu stradanja

Spomen na žrtve poubijane u lipnju 1945. godine

Na Spomen području Pancerica u Virje Otoku, u općini Cestica održano je u nedjelju, 13. lipnja 2010. godine, s početkom u 15,30 sati sjećanje na poratne likvidacije koje su se na području nedaleko rijeke Drave događale u prvoj polovici mjeseca lipnja 1945. godine. Tu je u napušteni protutenkovski rov (panzergraben) koje je potkraj rata dala iskopati njemačka vojska, dovezena iz smjera Varaždina grupa zarobljenika i tu poubijana, uz rub rova poubijana, a tijela žrtava pobacana su u rov i zagrnuta tankim slojem zemlje. Nedaleko od prvog mjesta nalazi se i drugi grob, danas su oba grobišta označena spomen križevima, a na u spomen na žrtve grobišta Pancerica postavljen je potkraj mjeseca listopada 1994. godine drveni šest metara visok križ. Treća graba u koju su pokopane ubijene žrtve partizansko-komunističke vojske iz tog vremena nalazi se sjeverno od spomen križa, na mjestu starog bunkera gdje su pokopana tijela 12 žrtava. Iz izjava svjedoka saznaje se da je na prvoj i drugoj lokaciji, koje se obje nalaze na trasi protutenkovskog rova koji je kasnije zagrnut bilo pokopanih 160 žrtava, a na mjestu bunkera, na okuci je jedne noći došao kamion. Čuli su se jauci i zapomaganje. U blizini se našao Antun Šinjur iz Cestice, prikrao se mjestu i vidio kako izmrcvarene, izubijane ali još žive mladiće bacaju iz kamiona. Uslijedilo je strijeljanje iz pištolja. Antun je nabrojio 12 mladića kojima je presuđeno te noći.

Do grobišta i Spomen područja Pancerica najjednostavnije je doći iz Cestice, udaljena 18 km od Varaždina u smjeru Maribora. Putuje se Dravskom ulicom preko naselja Križovljangrad, a može se doći i preko Otok Virja ali se kod graničnog prijelaza mora skrenuti prema Križovljangradu.

Žrtve su kamionima dovozili na likvidacije

Početak lipnja 1945. godine partizani su kamionima u noćnim satima, a i danju, iz pravca Varaždina vozili svoje žrtve na likvidacije. O jednom takvom prevoženju posvjedočio je Marko Majhen. Zarobljenici su bili goli, svaki vezan žicom, a međusobno i dva po dva skupa, vezani jedan za drugoga. Želeći pobjeći iz sigurne smrti, kod križanja kod Petrica u Radovcu dvojica su iskočila iz kamiona. Jednog su partizani na mjestu ustrijelili, a drugi je uspio pobjeći i kroz noć se skrivao u goricama (brajdama) koje su se nalazile iza današnje kuće obitelji Mumlek u Gornjem Vratnu (gorice, trsje se nalazilo negdje na sredini parcele, između glavne ceste i prvoga puta, op. Marko Majhen). Mještani su iza kuća i obiteljskih zgrada imali ledine i vrtove, a nedaleko od našeg vrta nalazio se vinograd (poljske gorice). Čovjek se onako gol skrivao među trsjem, a opet morao se nekome javiti i pokazati kako bi dobio kakvu takvu odjeću. Mama je primijetila da se nešto kreće i krenula je vidjeti što je. Čovjek joj je ispričao kako je bio vezan s jednim kolegom uspjeli su istrgnuti žicu kojom su bili vezani i iskočiti iz kamiona, kolegu su ubili, a on je uspio dočekati dan sakrivajući se u goricama, bio je sav krvav. Molio je mamu da mu pomogne kako bi mogao otići doma. Mama mu je rekla neka pričeka i otišla doma i donijela mu staru odjeću, prtje (staru i istrošenu odjeću i obuću) i staru motiku tako da kod kretanja kroz polje izgleda kao poljski radnik. No jadnik dugo nije

uživao plodove tek zadobivene slobode jer je ubrzo naletio na patrolu «seoske milicije» koji su ga uhvatili i predali predsjedniku Mjesnog narodnog odbora Vratno. Kud ga je on dalje proslijedio nitko ne zna. Taj čovjek je vjerojatno nestao.

Protutenkovski rov kopali su seljaci iz okolnih naselja

O grobištu Pancerica Antun Žunec iz Radovca je rekao – Moji roditelji, Antun Žunec i Marija r. Majer, imali su zemlju kraj Pancerice, pola rali, 800 četvornih hvati (Katastarska općina Radovec parcela katastarska čestica 2255/1, iznad nas zemlju iste površine imala je obitelj Stjepana i Antonije Županić iz Kolarovca), preko ceste parcelu je imao Ivan Košutar iz Križovljana, 2258/1, 2258/2 i 2258/3, ostale parcele posjedovali su dalje ostali, on je imao najveću parcelu, ukupno 1,5 rali, odnosno 2400 čhv. Protuoklopni rovovi počeli su se na našem području kopati u jesen 1943. godine. Tako je i „Pancerica“ na području današnjeg Virje Otoka iskopana negdje 43/44. godine. Na kopanje graba dolazili su ljudi i iz okolnih naselja. Plaćanje je bilo u kunama, a većinu radnika je naknadu uzimala u kuhinjskoj soli, koje nije bilo na tržištu i nije se mogla kupiti. U kopanju rovova sudjelovali su uglavnom mladi koji nisu još bili pozivani u vojsku. Nakon rata veći dio pancerice je zatrpan i pretvoren natrag u oranice, a ostaci pancerice mogu se i danas vidjeti na području šume Gaj, uz cestu Cestica – Virje Križovljansko.

Od pancerice prema Virje Otoku bile su nekad šume, prema Otoku bila je šuma uglavnom crnogorica, jele i smreke, šuma je bila sve do obitelji Milec, a na početku šume, iz smjera Ormoža, s istočne strane nalazi se bunker koji je sagrađen za vrijeme dok je to područje bilo pod njemačkom upravom. Šuma je bila vlasništvo plemića Eleka Varady, a prostirala se istočno od ceste u dubinu oko 100 metara, smatra Antun. Od pancerice južno bile su zemlje privatnih vlasnika, katastarskih čestica 2258/1 do 2258/11, a dalje prema jugu bila je opet šuma obitelji Varady, koja se s istočne strane ceste prostirala sve do ceste koja je povezivala Križovljangrad sa Virjem. Zapadno od ceste Križovljangrad – Otok Virje – Ormož bile su zemlje koje su ljudi zvali „Polena“, a parcele uz Dravu potkapala je rijeka. Šuma je bila u dubini od oko 500 do 800 metara, a u duljinu uz cestu bilo je 1,5 do 2 kilometra. Tu je rasla bjelogorice, hrastova šuma i grab. Nakon nacionalizacije šumu je preuzela Šumarija koja je posjekla kompletnu šumu i zasadila kanadsku topolu, a kasnije je šumsko zemljište pretvoreno u oranice koje su danas u vlasništvu Republike Hrvatske. Privatne parcele katastarskih čestica 2258/1 do 2258/11, je Državno poduzeće zamijenilo tako da su te parcele i danas u vlasništvu Države.

Psi i divlje životinje razvlačile su leševe ubijenih

Nakon odlaska i povlačenja Njemačke vojske vlasnici parcela nesmetano su mogli do svojih posjeda te je tako i obitelj Žunec iz Radovca na svom zemljištu zasadila kukuruz. Sredinom lipnja, Antun misli da je moglo biti 6. ili 8. lipnja, utorak ili srijeda, kada je s roditeljima išao čarat i okapat kuruzu. Na polje se krenulo nakon završetka domaćih poslova, hranjenje stoke i doručka. Vozilo se

zaprežnim kolima, najčešće kravama jer drugog prijevoza nije bilo. Kad su došli na njivu istovarila se čara i raspogle su se krave. Polje gdje je bio zasaden kukuruz je od naselja Radovec udaljeno oko 4 kilometra. Kako se čaralo jednom kravom druga je odmarala, a nakon određenog vremena upregnuta je svježja kravska snaga dok je druga krava odmarala. Antun je vodio kravu, držeći je za vojku, a otac je upravljao čarom. Za to vrijeme mama je motikom okapala kukuruz, a dok se čaranje završilo u okapanju kuruze priključili su se i muški članovi obitelji. Iz smjera Pancerice, s mjesta gdje su se nalazila tijela poubijanih zarobljenika dopirao je lavež pasa te smo išli vidjeti zbog čega životinje laju, psi su obično lajali dok su naišli na nešto neuobičajeno. Uputili smo se prema mjestu odakle je dopirao lavež, a približavanje stratištu sve se više osjećao neugodni miris truleži i raspadanja ljudskog tijela. Kad smo došli do pancerice, miris je postajao sve žešći, zapravo bio je neopisiv smrad. Došli smo do pancerice i tijela su bila djelomično zatrpana, iz zemlje su još virile noge na kojima je bila i obuća. Tijela su bila u raspadanju, a noge i ruke koje su virila iz zemlje bila su nagrižena od životinja koje su se leševima hranile, lisice i psi litalice. Neugodni smrad koji se širio iz smjera likvidacije nismo mogli dugo izdržati te smo se vratili na zemlju i završili s čaranjem, a okapanje smo ostavili za kasnije te smo u okapanje kukuruza krenuli za dva dana. Naravno o tome je bruji cijeli kraj te su mnogi i sami otišli to vidjeti. O događaju se pričalo međusobno među stanovništvom, no Antun se ne sjeća da bi netko to išao prijaviti vlastima na općinu.

U dane kad su se vršila ubojstva bilo je zabranjeno ići u polje

O grobištu Pancerica donosimo i izjavu Josipe Cestar- Bilo je to vrijeme kada su se okapale kuruze, tako sam i ja išla okapati kukuruz kod Antuna Lazara, a s nama je bila i Josipa Lukaček, rođena oko 1924. godine. Prvi dan je navodno bilo rečeno da nitko dolje ne smije biti u polju. Zbog vrućine u okapanje kukuruza krenulo se rano ujutro. Kada su došli kamioni mi smo se sakrili iza bereka, te smo od tamo gledali što se događa. To je moglo biti oko 10, 11 sati, prije podneva. Prvi dan je bilo rečeno da tamo nitko ne smije biti, ne sjećam se tko je to obavijestio. Imali su dokumente i slike, i to su palili. Onda smo išli gledati ako bi bio tko domaći, ali slike su bile spaljene, pa nismo nikoga vidjeli. Dovedi su ih dva kamiona, bili su i ustaše, i domobrani... Na pitanje jesu li žrtve bile vezane Josipa je odgovorila-

To se nije vidjelo s daljine gdje smo mi bili, to nismo mogli vidjeti. I tamo su ih pobili i postrijeljali. Postavili su ih na rub grabe, tako da su samo kapali unutra. Oni su to palili, i za to vrijeme smo mi bili u bereku, onda smo išli to gledati, a poslije smo išli natrag okopavati. U grabi su bili zagrnuti. Kamioni su došli iz smjera Varaždina, s donje strane.

Na temelju izjava svjedoka može se zaključiti da su žrtve dovožene u toku mjeseca lipnja i u noćim satima i po danu, a vjerojatni razlog zbog kojeg su žrtve dovožene tako daleko od logora, odnosno mjesta gdje su bile zatvorene, koje je od grada Varaždina udaljeno preko 18 kilometara, može biti u tome da su bliže „lokacije“ već bile popunjene, npr. Dravska šuma Varaždin, ili pak je

osoba zadužena za likvidacije bolje poznavala ovo područje nego neku bližu lokaciju.

Kako su tijela žrtava bila plitko zakopana postojala je opasnost izbijanja zaraze te su vlasti naredile mladićima iz obližnjeg Virja Križovljanskog da moraju bolje zatrpati tijela čije dijelove su raznosile divlje životinje i psi litalice. U zakapanju posmrtnih ostataka žrtava, koje su počinoci ubojstva površno pokopali, odnosno na tijela žrtava nagnuli tek tanak sloj zemlje, bio je i Ivan Talan (1931) iz Virja Križovljanskoga i desetak mladića iz tog naselja, a na zagrtanje žrtava poslao ih je lugar Pavlović Josip, Mrtjačov Joža koji je naišao na leševe. U nagrtanju zemlje na poubijane sudjelovali su mladići u dobi 14-15 godina, jer starijih nije bilo kod kuće jer se još nisu vratili iz rata ili su bili na križnim putovima i logorima, a mnogi su kao njemački vojnici poginuli na raznim stranama.

U spomen na žrtve grobišta PancERICA lovci Lovačkog društva Sveti Hubert Cestica su 1994. godine postavili 6 metara visok drveni križ kojeg je pod misom na blagdan Svih Svetih blagoslovio kapucin, fra Franjo Talan, a povodom pedesete obljetnice stradanja, u prisutnosti više stotina mještana i brojnih gostiju, saborskih zastupnika i članova Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava, kao i članova Počasnog bleiburškog voda, misu je 11. lipnja 1995. godine predvodio don Anto Baković. U narednom razdoblju prišlo se izgradnji spomen kapelice koja je proglašenjem blaženim hrvatskog kardinala, mučenika jugo-komunističkog poretka, zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca dobila i svog zaštitnika, a istu je, u prisutnosti više desetaka svećenika Varaždinske biskupije 18. lipnja 2000. godine blagoslovio mons. Marko Culej, varaždinski biskup. U narednom razdoblju ograđeni su grobovi žrtava i postavljeni križevi, te je ograđen i prostor oko spomen kapelice, nabavljene orgulje, uređeno parkiralište i okoliš, a zahvaljujući razumijevanju općine Cestica uz državne i županijske ceste postavljeni su odgovarajući putokazi.

Komemoracija 13. lipnja 2010. godine

Sama komemoracija započela je hrvatskom himnom koju je otpjevao mješoviti zbor župe Križovljan, a nakon toga prisutni su se minutom šutnje sjetili svih poginulih i ubijenih. Uslijedilo je polaganje vijenaca i paljenje svijeća, a u ime Društva za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava vijenac su položili i svijeće zapalili Boris Veselnik, Zlatko Pišpek, Štefica Juršić, Stjepan Borak i Josip Kolarić. U ime Lovačkog društva Sveti Hubert Cestica vijenac su položili Josip Kolmačić, predsjednik udruge i tajnik Mirko Špicer, a misi zadušnici prisustvovalo je i desetak lovaca udruge koja je 1994. godine na mjestu sadašnjeg betonskog križa prva postavila spomen obilježje. U ime pokrovitelja komemoracije vijenac je položilo izaslanstvo Općine Cestica koje su predvodili načelnik Mirko Korotaj i predsjednik Vijeća Ivan Hohnjec, a sjećanju na stradale odazvali su se vijećnici Josip Sambolec, Ivan Dobrotić, Vlado Vinter, Stjepan Borak i Vjekoslav Klasić, te članovi savjeta načelnika Darko Majhen i Denis Kotolenko. U ime Društva za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava prisutne je pozdravio Franjo Talan, predsjednik Društva koji je istaknuo: Poznato nam je da je na području Republike Hrvatske evidentirano preko sedamsto grobišta, a ne manji broj ih je na području Slovenije. Na području Varaždinske županije evidentirano je preko pedeset jama i graba, a jedna od tih je i ovo grobište, grobište PancERICA gdje je zahvaljujući lovačkom društvu Sveti Hubert Cestica 1. studenoga 1994. godine postavljen spomen križ. Kasnije je tu sagrađena i

spomen kapela koju je pred deset godina blagoslovio mons. Marko Culej, varaždinski biskup.

O žrtvama se puno govori posljednjih godina, a ova tema posebno je aktualna u proljetnim i ljetnim mjesecima. Na održanom Žrtvoslovnom kongresu prof. Šeparović, osnivač Viktimološkog društva, jedno vrijeme i predsjednik Svjetskog viktimološkog društva, ustvrdio je da je od posljedica ratnih i poratnih stradanja i totalitarnih sistema u dvadesetom stoljeću poubijano, nestalo, pogubljeno oko 180 milijuna ljudi. Stotinu milijuna pripisuje se žrtvama komunističkog poretka, oko pedeset milijuna stradalo je od nacizma, fašizma i ostalih totalitarizama, a ostale žrtve stradale su od raznih pokreta koji su se događali u raznim zemljama svijeta. Ove godine Peti hrvatski žrtvoslovni kongres održat će se od 18 do 20 lipnja u Zagrebu i na njemu će biti govora o žrtvama Varaždinske županije i sjeverne Hrvatske. Podsjećam na prošlom Žrtvoslovnom kongresu bile su prezentirana stradanja na području Općine Cestica gdje je u prvom svjetskom ratu evidentirano 80 stradalih, 183 žrtve stradale su u Drugom svjetskom ratu i poraću, a četiri osobe poginule su ili se vode nestalima u Domovinskom ratu.

Pokop žrtava grobišta Hrašćan planiran za 5. kolovoz

Kao udruga djelujemo od 2000 godine i do sada smo spomen križevima obilježili desetak lokacija. Tridesetog svibnja bio je spomen na žrtve Dravske šuma Varaždin, 6. lipnja bila je komemoracija na Macelju, danas smo ovdje na Pancericu, a 25. lipnja biti ćemo u Kotoribi gdje će u 18 sati biti misa nakon koje ćemo položiti vijence na grobištu u Lešu. Ove godine 19. lipnja izaslanstvo Društva sudjelovat će u Dubrovniku kod ukopa posmrtnih ostataka grobišta Daksa. U četvrtak 10. lipnja iz patologije Čakovečke bolnice prevezeni su posmrtni ostaci ekshumiranih žrtava grobišta Gornji Hrašćan na privremeni ukop na groblje u Čakovec za koje vjerujemo da ćemo ih 5. kolovoza moći pokopati u grobnicu koja će se sagraditi na mjestu stradanja. Na nama je da tim žrtvama odamo dostojnu počast da se za njih pomolimo i da istinu koja se događala ne prešućujemo. Ovakvim okupljanjima tim nastojanjima dajemo podršku. Hvala vam.

Blagoslov grobišta i molitvu predvodio je vlč. Ivan Košić, a nakon toga su zapaljene svijeće kod križeva na grobovima žrtava koji se nalaze sa sjeverne strane spomen kapelice. U uvodnom dijelu misnog slavlja vlč. Ivan Košić je rekao: ova misa biti će za sve žrtve križnog puta koji je počeo na samom Bleiburgu gdje je mali broj ljudi stradao, kao što se i mali broj spasio bijegom u Italiju. Na Bleiburškom polju se prikupilo ili je bilo dovedeno 200 tisuća hrvatskih vojnika i sto tisuća civila odakle su krenuli prema Mariboru gdje su razvrstavani, jedni su završili na grobištima. Od Maribora je križni put krenuo u dva glavna pravca prema Varaždinu i prema Macelju i Zagrebu. Kolona koja je išla kroz Cesticu računa se da je tuda prolazila 27. svibnja.

Minimum dostojanstva koje čovjek zaslužuje je i pravo na grob

Spomen kapela žrtava križnog puta i grobišta Pancerica pobuđuje mnoge uspomene, kako na gradnju tako i na hrvatska stradanja proteklih desetljeća i stoljeća, a kip hrvatskog blaženika kardinala Alojzija Stepinca nekako u meni pobuđuje nadu da hrvatske žrtve neće i nadalje biti zaboravljene i prešućivane i uvjerenje da izabrani vođe naroda neće raditi na podjarmljenju Domovine.

Danas se sjećamo i žrtava koje su stradale u prvom svjetskom ratu kao i poginulima utvrđivanju vlasti u međuratnom razdoblju, od atentata na Radića 1928 do žrtava srpskih žandara tridesetih godina prošlog stoljeća. Sjećamo se pokojnog nam župnika Ivana Mađarića kojeg su na početku Drugog svjetskog rata ubili Nijemci kao i poginulih žitelja Gornjeg Vratna, stradalih u toku Drugog svjetskog rata kao i onih ubijenih u poratno vrijeme kada je kod Bjelovara ubijen i vlč. Antun Klasić rodom iz Cestice, a i kasnijih progona Ozne i Udbe u kojima su stradali Ivan Pšag iz Križovljana, Bregović iz Gornjeg Vratna, Marija Mikec iz Lovrečana i ostali.

Smatramo da svaki čovjek ima pravo na život, a minimum dostojanstva koje smo kao društvo prema pokojniku dužni iskazati i poštivati je i pravo na grob, bez obzira na političko, vjersko ili nacionalno opredjeljenje umrloga. Na nama je da tim ljudima odamo dostojno poštovanje i barem ih pokopamo i označimo njihova posljednja počivališta koje su eto desetljećima bila prešućivana.

Na žalost žrtve poratnog razdoblja nisu bile posljednje koje su stradale. U agresiji na Hrvatsku brojni su poginuli u Domovinskom ratu, iz općine Cestica četvorica. Sjećamo se i žrtava brojnih grobišta i stratišta potkraj prošlog stoljeća, od Ovčare i Škabrnje do Voćina, a s dužnim poštovanjem sjećamo se i ubijenih u Srebrenici. Pokoj vječni svima njima.

Pokoj vječni žrtvama totalitarnih progona pokopanim na ovom i svim ostalim mjestu, a svima vama zahvala na sudjelovanju u odavanju počasti stradalima kojom svjedočimo naše opredjeljenje u očuvanju minimuma dostojanstva kojeg smo prema pokojnicima dužni iskazati i koje nas ubraja u ljude vrijedne poštovanja i europskog opredjeljenja. Bila im laka zemlja u kojoj im kosti počivaju. Pod misom je pjevao župski zbor, a izvedena je i pjesma „Cestičke crkve i kapele“, autorice Evice Lazar. U pjesmi se stihovima „Stepinčuva kapela tu je. Tu je bilo huje, huje! Da je grabu sam si kupao, brat na brata vu ju upao. Pu križnom putu da su išli, dimu nigdar nisu došli. De je pancer-graba bila, tu Hrvatska mi je mila.“ autorica osvrće i na stradanja žrtava križnog puta i na žrtve grobišta Pancerica kojima je u spomen podignuta i „Stepinčeva kapela“. Uz pratnju na orguljama Marijana Županića, zbor je nastupio u sastavu: Anka Horvat, Marija Obadić, Marta Šobak, Alojzija Denac, Slavica Ivančić, Dragica Droždek i Evica Lazar, a od muških članova tu su bili Marijan Borak, Franjo Droždek, Davor Hohnjec, Srećko Dugi, Vlado Županić, Josip Premuž, Stanko Klasić, i Anđelko Ramušćak. Zboru su se priključili i ostali sudionici euharistijskog slavlja, a doprinos obilježavanju 65 obljetnice stradanja žrtava grobišta Pancerica dao je i zvonar Zoran Mustedanagić i žitelji Otok Virja.

Nakon mise u prostorijama društvenog doma Otok Virje priređen je domjenak za kojeg su se pobrinule Danica Bednjanić, Terezija Petek, Jožica Golubić i predsjednica Mjesnog odbora Štefica Juršić, a u sjećanju na protekle komemoracije na video zidu prikazano je dvjestotinjak fotografija prethodnih komemoracija, kao i sjećanje na održano „Hodočašće Ovčara – Bleiburg 2005. godine“ a koje je prošlo trasom Vukovar – Varaždin – grobište Pancerica-

Ormož – Maribor – Blaeiburg“. Te godine hodočasnici su posjetili spomen obilježje u Čukovcu, Dravskoj šumi u Varaždinu, Park hrvatskih branitelja u Gornjem Vratnu i grobište Pancerica u Virje Otoku gdje je misu predvodio vlč. Vjekoslav Pavlović, a u koncelebraciji su još sudjelovali vlč. Vlado Borak i vlč. Janko Bunić, župnik župe Sveta Barbara Natkrižovljan.

Slijedi nekoliko fotografija snimljenih na komemoraciji

